

บทที่ 7

บทสรุปและขอเสนอแนะ

จากการศึกษา "บทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ" สรุปได้ว่า สภาพสังคมสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม มีอิทธิพลต่อบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ และบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการมีอิทธิพลต่อสังคมสมัยนั้น และสืบต่อมาจนถึงสังคมปัจจุบัน

สภาพสังคมสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม ช่วงแรก (พ.ศ. 2481 - 2487) เป็นยุคแห่ง "การสร้างชาติ" เพื่อนำไทยไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ จอมพล.พิบูลสงคราม พยายามที่จะปลูกฝัง "ลัทธิชาตินิยม" สู่มวลชนทุกวิถีทาง อีกทั้งพยายามสร้างความศรัทธาในตัวผู้นำและความภาคภูมิใจในเกียรติของชาติ โดยใช้จิตวิทยาการเมืองทุกรูปแบบ โดยเฉพาะจิตวิทยาการชักจูงใจมวลชน (Mass Suggestion) ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการ เป็นผู้เสนอแนะ โดยมีความคิดที่ว่า การที่จะปลูกฝังนโยบายทางการเมืองสู่มวลชนนั้น ต้องพยายามให้เกิดความเชื่อมากกว่าความเข้าใจ ต้องพยายามให้เกิดความสะเทือนใจมากกว่าที่จะให้เหตุผล ดังนั้น นอกจากจอมพล.พิบูลสงคราม จะเผยแพร่ "ลัทธิชาตินิยม" สู่มวลชนโดยใช้สื่อสารมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ โดยที่จอมพล.พิบูลสงคราม ใช้นามปากกาว่า "สามัคคีชัย" และ "อกไก" เขียนบทความโฆษณาชวนเชื่อนโยบายของตน อีกทั้งรายการสนทนาระหว่างนายมัน ปูชาติ และนายคง รักไทย ทางวิทยุกระจายเสียงซึ่งเป็นกระบอกเสียงให้แก่จอมพล.พิบูลสงครามแล้ว จอมพล.พิบูลสงคราม ยังใช้ศิลปวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ "ลัทธิชาตินิยม" อีกด้วย อาทิ ภาพยนตร์ เพลงร่ำวง ลิเก ตลอดจนบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ

หลวงวิจิตรวาทการ แต่งบทละครประวัติศาสตร์ในช่วงแรกขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร (พ.ศ. 2477 - 2483) เป็นจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ นเรศวร-ประกาศอิสรภาพ ราชธิดาพระร่วง เลือดสุพรรณ ราชธนู พระเจ้ากรุงธน ศักดิ์กลาง

เจ้าหญิงแสนหวี มหาเทวี เนยจเพศ นานเจ้า และพ่อขุนผาเมือง บทละคร-
 ประวัติศาสตร์ดังกล่าว ล้วนมีภารกิจในการปลุกฝัง "ลัทธิชาตินิยม" สู่ประชาชนคนก
 คังนั้น หลวงวิจิตรวาทการ จึงแต่งบทละครโดยมุ่งที่จะดึงดูดความสนใจของประชาชน
 ส่วนใหญ่ พร้อมกันนั้นก็ใช้บทละครเป็นพาหนะในการนำความคิดเกี่ยวกับ "ลัทธิชาตินิยม"
 ไปสู่ประชาชน มากกว่าที่จะคำนึงถึงคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์หรือวรรณศิลป์ หลวงวิจิตร-
 วาทการมีกลวิธีในการดึงดูดความสนใจของประชาชนคนก โดยการเล่นละครแบบที่แปลก
 ใหม่ ไม่ใช่ละครรำ ไม่ใช่ละครรอง และไม่ใช่ละครพูดอย่างที่เคยมีมา แต่เป็นละคร
 ที่มีการผสมผสานระหว่างท่ารำกับท่าธรรมชาติ มีทั้งเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากล และ
 คำเนินเรื่องโดยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่ จึงเรียกละครแบบนี้ว่า "ละครแบบหลวงวิจิตร-
 วาทการ" ส่วนเนื้อเรื่องของบทละคร หลวงวิจิตรวาทการ ได้นำเนื้อหาทางประวัติศาสตร์
 ที่สำคัญและน่าประทับใจจากประวัติศาสตร์ชาตินิยมของท่านมาเสริมแต่งและสร้างบทบาท
 ของตัวละครใหม่ เรื่องรักโศก บทละครบางเรื่องท่านก็อาศัยเพียงชื่อบุคคล ชื่อเมือง
 หรือเหตุการณ์บางเสี้ยวในประวัติศาสตร์มาผูกเรื่องเป็นละครขึ้น ซึ่งส่วนมากมักจบลงด้วย
 โศกนาฏกรรม เพื่อให้คนกเกิดความประทับใจ ทั้งนี้และทั้งนั้นบทละครประวัติศาสตร์
 เหล่านี้ล้วนมีแนวความคิดสำคัญ คือ การปลุกใจให้รักชาติ แทนของเรื่องมักเน้นให้เห็น
 ถึงถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย ความยิ่งใหญ่ของชาติไทยในอดีต การถูกชาติอื่นรุกราน
 และการกอบกู้อิสรภาพของชาติ พร้อมกันนั้นก็สอดแทรกคติให้ประชาชนคนกอยู่เสมอว่า
 ความรักชาติต้องอยู่เหนือสิ่งอื่นใด

บทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ ในช่วงแรกนี้ปลุกใจประชาชน
 คนกไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะบทละครเรื่อง เลือดสุพรรณ ปลุกใจได้มาก-
 กว่าบทละครเรื่องอื่น ทั้ง ๆ ที่แก่นเรื่องของบทละครเรื่องนี้มิได้ปลุกใจให้รักชาติโดยตรง
 แต่กลวิธีในการแต่ง โครงเรื่อง บทบาทของตัวละคร ตลอดจนคำพูดและเพลงปลุกใจ
 ในบทละครได้สร้างความสะเทือนอารมณ์ให้แก่ประชาชนคนก ทำให้ประชาชนคนกเกิด
 ความประทับใจ มีความคิดและความรู้สึกรักชาติตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง บทละคร
 ประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ยังทำให้ประชาชนคนก โดยเฉพาะเยาวชน
 เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทยและชาติเพื่อนบ้านคลาดเคลื่อนตามประวัติศาสตร์ -

ชาตินิยมของหลวงวิจิตรวาทการ อาทิ ความคิดเกี่ยวกับดินกำเนิดของชนชาติไทยที่อยู่
ตอนใต้ของจีน (นานเจ้า) และความคิดเกี่ยวกับคนไทยและเขมรมีเชื้อชาติ ศาสนา
และวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นต้น นอกจากนี้อิทธิพลของบทละครประวัติศาสตร์ ของ-
หลวงวิจิตรวาทการ ที่สืบทอดมาถึงสมัยปัจจุบันคือ เพลงปลุกใจในบทละครประวัติศาสตร์
เช่น เพลงรักเมืองไทย เพลงเขมรทอง และเพลงตื่นเถิดชาวไทย ฯลฯ ก็ยังได้ยินกัน
อยู่จนทุกวันนี้ อีกทั้งสำนวนต่าง ๆ ในบทละคร เช่น "ไปด้วยกัน มาด้วยกัน เลือดสุพรรณ",
"ตื่นเถิดชาวไทย" และ "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" ฯลฯ ก็ยังเป็นที่พูดกันติดปากมาจน
ถึงปัจจุบัน

เมื่อสิ้นสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม ย่างแรกแล้ว ละครประวัติศาสตร์ของหลวง-
วิจิตรวาทการก็หมดไป ถึงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อหลวงวิจิตรวาทการพ้นคดี
อาชญากรสงครามแล้ว กลับมาตั้งคณะละคร "วิจิตรศิลป์" เล่นที่เฉลิมนครอีก บทละคร-
ประวัติศาสตร์ที่ปลุกใจให้รักชาติในช่วงนี้ได้แก่ ตายคาบหน้า ก็ไม่เป็นที่นิยมของคนดูนัก
เนื่องจากประชาชนคนดูเบื่อละครประเภทปลุกใจกันแล้ว บทละครประวัติศาสตร์สองเรื่อง
ต่อมาคือ สี่หราชเดโช และ ครุฑคำ จึงมีได้มีแนวความคิดสำคัญในการปลุกใจให้รักชาติ
แต่แสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของโลก การทำดีแล้วไม่ได้ดี แนวความคิดสำคัญนี้
เชื่อได้ว่าสะท้อนออกมาจากประสบการณ์ในชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการเอง

บทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งหนึ่งในสมัย
จอมพล.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีช่วงที่สอง (พ.ศ. 2491 - 2500) นโยบายสำคัญ
ของจอมพล.พิบูลสงครามคือ การต่อต้านและปราบปรามลัทธิคอมมิวนิสต์ทุกวิถีทาง โดยใช้-
"ลัทธิชาตินิยม" เป็นเครื่องมือ บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ จึงกลับมา
พร้อมกับ "ลัทธิชาตินิยม" อีกครั้งหนึ่ง บทละครประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ได้แก่ อานภาพ-
พอลขุนรามคำแหง อานภาพแห่งความเสียสละ และ อานภาพแห่งความรัก บทละคร
ดังกล่าวปลุกใจให้รักชาติโดยมีเนื้อหาเน้นถึงความเสียสละและความสามัคคีของ-
บรรพบุรุษในการก่อตั้งอาณาจักรไทย พร้อมกันนั้นก็สอดแทรกความคิดที่ว่า เป็นหน้าที่
ของคนไทยทุกคนที่จะต้องปกป้องและรักษาชาติบ้านเมืองที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้ บทละคร
ประวัติศาสตร์สาม เรื่องหลังนี้ไม่เป็นที่นิยมและไม่สามารถปลุกใจได้เหมือนบทละคร-

ประวัติศาสตร์ในช่วงแรก เนื่องจากสภาพบ้านเมืองในขณะนั้นไม่ได้อยู่ในภาวะคับขัน จึงไม่เอื้อต่อการปลุกใจ อีกทั้งบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ไม่ใช่ของแปลกใหม่อีกต่อไปแล้ว ความสนใจและความนิยมของประชาชนคนดูจึงลดน้อยลงไป เป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม เพลงปลุกใจในบทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ ในช่วงนี้ก็มีอิทธิพลต่อสังคมในสมัยนั้นคือ เพลง "ต้นตระกูลไทย" ซึ่งเป็นเพลงปลุกใจในบทละครเรื่อง อาณาจักรพูนรามคำแหง รัฐบาลจอมพล.พิบูลสงครามได้กำหนดให้ใช้ร้องในงานพิธีต่าง ๆ สำคัญรองลงมาจากเพลงชาติ

ถึงแม้ว่ายุคที่ "บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ" เพียงพู่จะล่วงเลยมานานหลายสิบปีแล้ว แต่ความประทับใจบทละครประวัติศาสตร์ของท่านก็ยังหลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะมีสถาบันและสมาคมต่าง ๆ นำบทละครประวัติศาสตร์ของท่านกลับมาแสดงในรูปของละครเวที ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ละครอิงประวัติศาสตร์ ในยุคหลังที่ได้แนวความคิดในการทำละครประวัติศาสตร์จากท่านก็ยังมียุ่ อาทิ ละครอิงประวัติศาสตร์ของสมภพ จันทระภา เป็นต้น

การศึกษา "บทละครประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ" แสดงให้เห็นว่า "บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ" เป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการสื่อความคิดทางการเมืองของจอมพล.พิบูลสงคราม ไปสู่ประชาชน ดังนั้น "บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ" จะรุ่งโรจน์หรือซบเซาจึงขึ้นอยู่กับฐานะทางการเมืองของจอมพล.พิบูลสงคราม เมื่อใดที่มีรัฐบาลจอมพล.พิบูลสงคราม เมื่อนั้นมี "บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ" วิชยานิพนธ์เรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมอย่างเด่นชัด.

อนึ่ง บทละครอิงประวัติศาสตร์ในสมัยปัจจุบันที่เดินตาม "บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ" อาทิ บทละครอิงประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระภา น่าสนใจมาก ผู้เขียนจึงใคร่ที่จะเสนอแนะให้ผู้ที่สนใจวรรณกรรมบทละครศึกษาบทละครอิงประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระภา ในฐานะที่ได้แนวความคิดในการนำเนื้อหาประวัติศาสตร์มาแต่งเป็นบทละครเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักชาติ ศาสนา และ-

พระมหากษัตริย์ แต่วิธีการนำเสนอแตกต่างกันไปจากบทละครประวัติศาสตร์ของหลวง-
 วิจิตรวาทการ ทั้งนี้เพราะผู้แต่งอยู่ในสภาพสังคมที่ต่างกัน อีกทั้งสถานภาพและบทบาท
 ในสังคมของผู้แต่งก็ต่างกัน ดังนั้น โลกทัศน์ของผู้แต่งจึงต่างกันไป การศึกษาบทละคร
 อิงประวัติศาสตร์ ของสมภพ จันทระประภา จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมบท-
 ละคร อีกทั้งจะทำให้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมกว้างขวางและ
 ลึกซึ้งยิ่งขึ้น.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย